

Ο Μαύρος Σεπτέμβρης των Ρωμιών της Πόλης

- Το χρονικό των «Σεπτεμβριανών του 1955» σε βάρος του ελληνισμού της Κωνσταντινουπόλεως και του Οικουμενικού Πατριαρχείου
- Η δεύτερη «άλωση» της Κωνσταντινουπόλεως που εκδίωξε οριστικά τους αδελφούς Ρωμιούς της Πόλης.

Τα γεγονότα του Σεπτέμβρη του 1955, με τους βανδαλισμούς των Τούρκων σε βάρος των Ελλήνων της Κωνσταντινουπόλεως και της Σμύρνης, τα λεγόμενα «Σεπτεμβριανά», κατεγράφησαν στις μελανές σελίδες της παγκοσμίου ιστορίας ως γεγονότα βαρβαρότητας, τυφλού μίσους και πρωτοφανούς αγριότητας.

Το έτος 1955 ήταν από την αρχή ένας δύσκολος χρόνος για την Ελλάδα με πολλά σημαντικά γεγονότα και εξελίξεις που απαιτούσαν δραστήρια στο έπακρο εξωτερική πολιτική και ασφαλώς ισχυρή πολιτική κυβέρνηση. Η πραγματικότητα όμως ήταν τελείως διαφορετική για την Ελλάδα, όπου ουσιαστικά επικρατούσε ακυβερνησία με τον τότε βαρέως ασθενούντα Αλέξανδρο Παπάγο.

Στο εξωτερικό η Αγγλική πολιτική ολοένα και περισσότερο προσέγγιζε την τουρκική πολιτική στο ζήτημα της Κύπρου, όπου οι πάντες είχαν ξεσηκωθεί υπέρ της ελευθερίας και ανεξαρτησίας με πρωτεργάτη τον Εθνάρχη Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Μακάριο Γ', ο οποίος είχε αναπτύξει έντονη πολιτική δράση και είχε ευλογήσει τα όπλα της ΕΟΚΑ του Γρίβα - Διγενή. Μάλιστα, η ΕΟΚΑ είχε αναλάβει από της 1ης Απριλίου του 1955 την ένοπλη δράση της εναντίον των Άγγλων κατακτητών. Το γεγονός αυτό είχε αιφνιδιάσει την εποχή εκείνη, τόσο τους Άγγλους όσο και τους Τούρκους.

Η Αγγλία τότε με ιδιαίτερες ικανότητες στο «διαίρει και βασίλευε» είχε εισαγάγει στο κυπριακό ζήτημα ως ισότιμη διεκδικήτρια την Τουρκία. Στην δε τριμερή διάσκεψη του Λονδίνου η Αγγλία αντί να επιλύσει το όλο ζήτημα, στην πραγματικότητα μεθόδευε την μεγιστοποίηση του όλου πολύπλοκου ζητήματος προκειμένου να συνεχίσει τον αδηφάγο ρόλο της στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου με την ενεργό υποστήριξη των παραδοσιακών φίλων της, Μεντερές και Ζορλού.

Σε αυτό το δυσμενές για τους Έλληνες και Κυπρίους περιβάλλον ετέθη σε εφαρμογή το σχέδιο των οργανωμένων διώξεων σε βάρος των Ελλήνων της Κωνσταντινουπόλεως. Εσχάτως δε με την δημοσίευση των αρχείων του Υπουργείου των Εξωτερικών της Αγγλίας φαίνεται ξεκάθαρα ότι η Αγγλική διπλωματία είχε προετοιμάσει το έδαφος και είχε δώσει το πράσινο φως, ώστε ανενόχλητα η Τουρκική κυβέρνηση να εκδιώξει με μία νέα εθνοκάθαρση τους περίπου 150.000 Έλληνες της Πόλεως.

Όπως ήταν σχεδιασμένο το όλο πλάνο των διώξεων σε βάρος των Ελλήνων της Πόλεως, περίπου 10 ώρες μετά την έναρξη της διασκέψεως στο Λονδίνο, ο Τούρκος Αναπληρωτής Υπουργός των Εξωτερικών Ζορλού κάλεσε ξαφνικά τους δημοσιογράφους στο ξενοδοχείο του, κατά το απόγευμα της 5ης Σεπτεμβρίου του 1955, και τους ανήγγειλε ότι η Τουρκία θα αποχωρήσει από τη διάσκεψη, εάν η Ελλάδα επιμείνει στο αίτημα της αυτοδιαθέσεως της Κύπρου. Περίπου 6 ώρες αργότερα η δεύτερη φάση του ίδιου σχεδίου κατά του Ελληνισμού προχωρούσε στη Θεσσαλονίκη, η οποία τις ημέρες εκείνες εόρταζε τα εγκαίνια της Διεθνούς Εκθέσεως.

Τις προηγούμενες ημέρες στον κατευθυνόμενο τουρκικό τύπο είχε καλλιεργηθεί κατάλληλα το κλίμα στην κοινή γνώμη της Τουρκίας κατά των Ελλήνων της Κύπρου και της Ελλάδος με εμπρηστικά, συκοφαντικά και ολοτελώς ψευδή δημοσιεύματα, τα οποία απέβλεπαν στο να εξάψουν τον φανατισμό του όχλου εναντίον των Ρωμιών της Πόλεως.

Μέσα σ' αυτή την εκρηκτική ατμόσφαιρα οι Τούρκοι άναψαν το φιτίλι των γεγονότων κατά το εσπέρας της 6^{ης} προς 7η Σεπτεμβρίου του 1955. Τότε ο Τούρκος φοιτητής στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης Οκτάϊ Εγκίν, σε συνεργασία με τον Τούρκο Πρόξενο στη Θεσσαλονίκη Μπαλίν, τον Τούρκο Υποπρόξενο Μ. Τεκινάλη και τον κλητήρα του Προξενείου Χασάν Ουτσάρ, τοποθέτησε έναν εκρηκτικό μηχανισμό στην αυλή του κτιρίου, όπου απλώς εξερράγη χωρίς να προκαλέσει την παραμικρή ζημία.

Την ίδια ώρα στην Τουρκία ανακοινώθη πως «ανατινάχθηκε από τους Έλληνες το σπίτι του Κεμάλ στη Θεσσαλονίκη» και δημοσιεύθηκαν φωτογραφίες από άσχετο κτίριο, όπου εμφανίζονταν ερείπια πλήρως κατεστραμμένου κτιρίου χωρίς στέγες και παράθυρα και με πυκνούς καπνούς να το περιβάλλουν πανταχόθεν.

Μέσα σε μία ώρα από την δημοσιευθείσα είδηση στον τουρκικό τύπο, ήτοι το απόγευμα της 6ης Σεπτεμβρίου του 1955, πλήθος φανατισμένου όχλου που ήταν οργανωμένος με ρόπαλα και σιδερένιους λοστούς στα χέρια, συγκεντρώθηκε μπροστά στο μνημείο του Κεμάλ στην περιοχή (πλατεία) Ταξίμ της Πόλης. Παράλληλα άρχισαν να καταφθάνουν φανατικοί εθνικιστές με φορτηγά και πλοιάρια από τις γύρω επαρχίες. Μέσα σε αυτή την εκρηκτική κατάσταση οι Τούρκοι φοιτητές φώναζαν «Η Κύπρος ήταν και είναι τουρκική» και αμέσως μετά «Σπάστε τα καταστήματα των Ρωμιών».

Το σύνθημα δόθηκε στις 8 το βράδυ της 6ης Σεπτεμβρίου για να ακολουθήσουν φρικτές σκηνές ασύλληπτης βαρβαρότητας και αγριότητας σε βάρος των ανυπεράσπιστων Ελλήνων της Πόλεως, των καταστημάτων τους, των σχολείων, νοσοκομείων, γηροκομείων, φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, ιστορικών εκκλησιών και μονών της Κωνσταντινουπόλεως, ακόμη και εναντίον των χριστιανικών τάφων στα ελληνικά κοιμητήρια, από τους οποίους έβγαζαν μανιωδώς τα οστά και τα έρριπταν στους δρόμους.

Με ακόμη μεγαλύτερη βαρβαρότητα εισήλθαν στην Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής Μπαλουκλή και άνοιξαν τους τάφους των μακαριστών Οικουμενικών Πατριαρχών της Κωνσταντινουπόλεως. Τίθενται λοιπόν τα αμείλικτα ερωτήματα: Ακόμη και τους νεκρούς μισούν; Ακόμη και τους νεκρούς προσβάλλουν; Ακόμη και τους νεκρούς φοβούνται;

Συγχρόνως ο φανατισμένος όχλος βίαζε τις ελληνίδες γυναίκες και τα ανήλικα κορίτσια, έδερνε και ταπείνωνε με κάθε τρόπο γέροντες και αδυνάτους, κατέστρεφε τα καταστήματα και ό,τι γλίτωνε από το πλιάτσικο το πετούσαν στα πεζοδρόμια και τους δρόμους. Η Μεγάλη Οδός του Πέραν και του Γαλατά είχαν καταστεί αδιάβατες από αντικείμενα Ελλήνων που είχε σκορπίσει και καταστρέψει ο φανατισμένος όχλος. Παρόμοια γεγονότα με αυτά της Πόλης έγιναν και στη Σμύρνη, σε βάρος μάλιστα Ελλήνων αξιωματικών που υπηρετούσαν στο ΝΑΤΟ, ενώ πυρπολήθηκε και το ελληνικό περίπτερο στη Διεθνή Έκθεση της Σμύρνης.

Συνοπτικά, ο συνολικός απολογισμός έχει ως εξής: 20 Έλληνες νεκροί, 200 βιασμοί γυναικών, 73 πυρπολημένες Εκκλησίες, 7.000 λεηλατημένα σπίτια και καταστήματα Ελλήνων, σύμφωνα πάντοτε με τα επίσημα τουρκικά στοιχεία.

Η Κωνσταντινούπολη αλώθηκε τότε για δεύτερη φορά. Οι ελληνικές αρχές διελεύκαναν άμεσα την όλη καλοστημένη και οργανωμένη σκευωρία του δήθεν εμπρησμού του Τουρκικού Προξενείου στη Θεσσαλονίκη, το οποίο ακόμη βρίσκεται στη θέση του, και οι υπεύθυνοι παραπέμφθηκαν στη δικαιοσύνη, αλλά στις 20 Σεπτεμβρίου του 1956 ο φοιτητής που τοποθέτησε τον εκρηκτικό μηχανισμό, Οκτάϊ Εγκίν, φυγαδεύτηκε στην Τουρκία, όπου ζει μέχρι και σήμερα.

Εκείνες τις λίγες ώρες της καταστροφής και του μίσους κατεστράφησαν εικόνες, αιογραφίες, ιερά σκεύη και αντικείμενα μοναδικής ιστορικής και αρχαιολογικής αξίας. Από τα ελληνικά σχολεία 26 καταστράφηκαν ολοσχερώς. Η δε Θεολογική Σχολή της Χάλκης, η Μεγάλη του Γένους Σχολή και το Ζάππειο Λύκειο εδέχθησαν τις επιθέσεις και τη μανία του όχλου.

Στην Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής Βαλουκλή ο 90χρονος μοναχός Χρυσανθος Μαντάς βρήκε τραγικό θάνατο στις φλόγες της φωτιάς. Ο δε ηγούμενος της Μονής, Επίσκοπος Παμφίλου Γεράσιμος, εβασανίσθη και ετραυματίσθη σοβαρά στο κεφάλι.

Στην περιοχή των Θεραπειών το Επισκοπικό Μέγαρο της Ιεράς Μητροπόλεως Δέρκων λεηλατήθηκε και παραδόθηκε στις φλόγες μαζί με όλα τα ανεκτίμητης αξίας βιβλία της εκεί λειτουργούσης βιβλιοθήκης και όλους τους αρχαιακούς κώδικες.

Στο Μέγα Ρέμα και συγκεκριμένα στην οικία του Θεολόγου, ιστορικού, κοινωνιολόγου και φιλοσόφου περισπούδαστου Μητροπολίτου Ηλιουπόλεως και Θείρων Γενναδίου, εισήλθε ο όχλος και αφού τον βρήκε στον δεύτερο όροφο, τον κακοποίησε αναίσχυντα και τον πέταξε στις σκάλες οπότε ευρέθη στο ισόγειο. Στη συνέχεια τον έσυραν στους δρόμους συνεχίζοντας να τον κακοποιούν, ώσπου τον εγκατέλειψαν αναίσθητο. Ο μακαριστός μητροπολίτης Γεννάδιος απέθανε λίγα εικοσιτετράωρα μετά τα γεγονότα. Συγχρόνως έκαψαν το σπίτι του και ολόκληρη την βιβλιοθήκη του με τα σπάνια και μοναδικής αξίας βιβλία του.

Την ημέρα εκείνη της 6ης Σεπτεμβρίου, ο Αρχιδιάκονος του Πατριαρχείου ευρέθη σε μία Εκκλησία της Πόλεως. Όταν λοιπόν δόθηκε το σύνθημα, ο όχλος εισήλθε στο ναό και άρχισε να ξυλοκοπά τον κληρικό καθώς προσπαθούσαν να του αφαιρέσουν τα ράσα. Ο Αρχιδιάκονος αντιστάθηκε, αλλά μάταια. Από τις φωνές ανησύχησε η μητέρα του και έντρομη έτρεξε στην Εκκλησία, όπου το πλήθος άρχισε να την κακοποιεί. Στη συνέχεια οι βάρβαροι οδήγησαν τον ιερωμένο οπισθάγκωνα δεμένο στην έξοδο, όπου ανέθεσαν σ' έναν φανατικό να τον ξυρίσει χωρίς σαπουνάδα, τον κατέσφαξε. Δεν αρκέστηκαν σε αυτό και αφού τον έγδυσαν κάτω από το καμπαναριό, του έκαναν την μουσουλμανική περιτομή (σουνέτ) και τον εγκατέλειψαν μισοπεθαμένο και αιμορραγούντα.

Όταν πέρασε η καταστροφή ο αείμνηστος τότε Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας Α' (1948-1972), ο οποίος ήταν περικυκλωμένος στο Οικουμενικό Πατριαρχείο από τον όχλο, βγήκε στους δρόμους, στις πλατείες, στα μαγαζιά, στα σπίτια, στις εκκλησίες, στα μοναστήρια και στα νεκροταφεία για να δει την καταστροφή, να παρηγορήσει και να εμψυχώσει το πονεμένο και κατεστραμμένο ποίμνιό του. Εκείνος ο γίγαντας, εκείνος ο άτλας της Εκκλησίας, όταν είδε με τα μάτια του την καταστροφή, λύγισε, έκλαψε, προσκύνησε, προσευχήθηκε και είπε την περίφημη εκείνη φράση η οποία έμεινε στην εκκλησιαστική ιστορία του Φαναρίου: **«Εμείς, οι επάνω της γης είμαστε ολίγοι, εκείνοι όμως οι υποκάτω της γης (οι νεκροί) είναι χιλιάδες και αναρίθμητοι»**. Συχνά τις ημέρες εκείνες έλεγε: **«Είμαστε ολίγοι, αλλά και αναρίθμητοι»** για να εμψυχώσει τον πενθούντα λαό.

Ο Πατριάρχης Αθηναγόρας έγραψε επιστολή στον τότε Πρωθυπουργό της Τουρκίας Μεντερές στην οποία ανέφερε **«Εάν, Κύριε Πρωθυπουργέ Μεντερές, δεν επανορθώσετε τας προσγενομένας ημίν ζημίας εντός τεταγμένης προθεσμίας, τότε αυτό σημαίνει ότι εσείς προσωπικώς κηρύσσετε την Εκκλησίαν εν διωγμώ»**. Το ποσό το οποίο δόθηκε ως αποζημίωση ήταν μόνο 3.000.000 τουρκικές λίρες, ενώ το Παγκόσμιο Συμβούλιο των Εκκλησιών σε έρευνά του είχε υπολογίσει τις ζημιές σε 150 εκατομμύρια δολάρια.

Όταν τον επισκέφθησαν οι πονεμένοι Ρωμιοί της Πόλεως, τους είπε **«Είδατε, τους λέει, τα κόκαλα των πατέρων σας; Ξεθάφτηκαν για να σας μιλήσουν, για να σας πουν το χρέος που έχετε να μείνετε σε τούτη τη γη που γεννήθηκαν οι πατέρες σας, οι πατέρες των πατέρων σας, εσείς και τα παιδιά σας»**.

Μάταια όμως. Καραβάνια ολόκληρα επί μήνες εγκατέλειπαν την Κωνσταντινούπολη και εγκαθίσταντο στην Ελλάδα. Από τους 150.000 Έλληνες που ζούσαν τότε στην Πόλη, σήμερα ζουν μόνον 3.000. Γιατί άραγε;

Επειδή όμως ο ιστορικός και ιδιαίτερα ο εκκλησιαστικός ιστορικός, πρέπει να είναι δίκαιος και αληθής σε όσα γράφει, επιβάλλεται να πούμε ότι ο απλός και φιλήσυχος τουρκικός λαός που είχε καλές σχέσεις μα τους Έλληνες της Πόλεως δεν επιδοκίμασε την εθνοκάθαρση και τις διώξεις σε βάρος των Ρωμιών. Τι να έκανε όμως μέσα σ' εκείνη την καταστροφή;

Αυτά όμως πέρασαν και μακάρι να μην επαναληφθούν, αλλά η ιστορική μνήμη δεν πρέπει ποτέ να λησμονεί τους νεκρούς, οι οποίοι ακόμη και μέσα στους τάφους τους ζητούν της μνημοσύνης και της ενθυμήσεως την τιμή, την αγάπη και τον σεβασμό.

Αντί ο,τιδήποτε άλλου λέμε, ότι όποιος διεκδικεί τον τίτλο του πολιτισμένου, πρέπει να έχει κατά νου την φράση του φιλοσόφου Τουχόλσκυ **«Πες μου, πώς μεταχειρίζεσαι τις μειονότητες σου, για να σου πω το επίπεδο του πολιτισμού σου»**. Αυτό, νομίζουμε τα λέγει όλα.